

~~2098~~

Shattpanchaashika ✓

षट्पंचाशिकाप्रारंभः

9
11 (A) ✓

श्रीगणेशायनमः॥प्रणिपत्यरविमूर्ध्नाचराहमिहरात्मजैपृथुयरासा॥सद्यश
 सोप्रश्नेयंकृतार्थगहनपराधर्ममुद्दिश्य॥१॥च्युतिर्विलग्न्याधिबुकाच्चयधिर्म
 ध्यात्प्रवासोस्तमयान्निवृत्तिः॥वाच्यग्रहेःप्रश्नविलग्नकालोदुहंप्रविष्टोहि
 बुकेप्रवासी॥२॥योयोभावःस्वामिदृष्टोयतोवासोम्येवास्यात्तस्यतस्या
 स्तिवृद्धिः॥पापैरेवंतस्यतस्यास्तिहानिर्निहव्याप्रश्नोत्तमतोवा॥३॥इ
 सोम्येविलग्नयेयदिवास्ववर्गशीर्षोदयेसिद्धिमुपेतिकार्यं॥अतोविपर्यस्तमसि
 धिहेतुःकृष्णसंधिकरंविमिश्रं॥४॥होरास्थितःपूर्णतनुशशांकोजीवेनद
 द्योयदिवासितेन॥क्षिप्रंप्रनष्टस्यकरोतिलब्धिलोभोपयातोबलवान्शुभश्च॥५॥
 स्वांशोविलग्नयेयदिवात्रिकोणस्वांशोस्थितःपश्यतिधातुचिन्ता॥परांशकस्थश्चकरोतिजी
 वमूलंपरांशोपगतःपरांशो॥६॥धातुमूलंजीवमियोजराशोयुग्मेविद्यादेनदेवप्रतीपं॥

लग्नयोशस्तक्रमाद्रूप्यमेवंसक्षेपोयंविस्तरास्तत्प्रभेदाः॥इतिभट्टोत्पलविरचितायां
 षट्पंचाशिकायांसंक्षेपहोरानामप्रथमोऽध्यायः॥॥वृषसिंहवृश्चिकघटेविधिस्थानं
 गमागमोनस्तः॥नमृतंनवापिनष्टंनरोगशान्तिर्नचामिभवः॥७॥तद्विपरीतंतुचरेर्द्विशरी
 रेमिश्रितंफलंभवति॥लग्नंदोर्वनव्यंशुभदृष्ट्यात्रोभनंमतान्यथाकष्टं॥८॥सुतशत्रु
 गतेपापैःशत्रुमगान्निवर्तते॥चतुर्थगैरपिप्राप्तेःशत्रुभूमौनिवर्तते॥९॥स्थिरचंद्र
 चरेश्चलग्नंयदिचेत्स्यात्परागमः॥लग्नस्थिरचंद्रस्तदागमस्तपरागमः॥॥सषाळिकु
 भवर्कटारसातकेयदिस्थिताः॥रिपोपराजयस्तदाचतुष्पदेःपलायनं॥११॥चरो
 दयेशुभस्थितःशुभंकरोतियायिनां॥अशोभनैरशोभनंस्थिरोदयेपिवाशुभं॥१२॥स्थि
 रेशाशोचरोदयेनचागमंरिपोर्वदेद्विपर्ययोविपर्ययं॥१३॥स्थि
 रेतुचंद्रमागतोदिरात्माकेतुचंद्रमाः॥निवर्ततेरिपुस्तदासुदूरमागतोपिसन्॥१४॥चरे
 शशीलग्नगतोद्विदेहःपथाधमागत्यनिवर्ततेरिपुः॥विपर्ययेचोगमनंदिधास्यात्पराजय

२

स्यादशुभेक्षितेषु ॥ १५ ॥ अर्काकिंशसितानामेकोपि चरोदये यदा भवति ॥ प्रवदेत्तदाशु
 गमनं वक्रगतेनैति वक्तव्यं ॥ १६ ॥ लग्नासौम्याहिबुकेऽग्निघ्रागमनं चरलमे ॥ धनसुतस
 हजारिस्थाः सौम्याः शीघ्रमायाति निर्दिष्टाः ॥ १७ ॥ स्थिरोदये जिवशने श्वरे क्षिते
 गमागमौ नैव वदेच्च पृष्ठतः ॥ त्रिपंचषष्ठारिपुसंगमायुपापाश्चतुर्था विनिवर्तना
 य ॥ ॥ नागछतिपरचक्रं यदा केचंद्रौ चतुर्थं भवनस्थौ ॥ बुधगुरुशुक्राहिबुकेयु
 दातदाशुघ्रमायाति ॥ १८ ॥ मेषधनुः सिंहवषा यद्युदयस्थौ भवति हि बुकेवा ॥ शु
 क्रुर्न तिष्ठति तदा ग्रहसहिता वा वियुक्ता वा ॥ १९ ॥ स्थिरराशौ यद्युदयेऽग्निगुरुया
 स्थितस्तदाशुः ॥ उदयेऽग्निगुरुर्वाचराशौ स्यात्तदागमनं ॥ २० ॥ महः सर्वेति मब
 लालग्राहस्मिन्नेह स्थितः ॥ मोक्षे तल्पसंख्या के निवृत्तिं यातुरादिरेत ॥ २१ ॥ च
 राशस्थे ग्रहे तस्मिन्कालमेतं विनिर्दिशेत् ॥ द्विगुणं स्थिरभागस्थे त्रिगुणं व्यात्म
 कांशके ॥ २२ ॥ केरोति वक्रमावृत्तेः कालं तद्वृत्ते परे ॥ स यौतुर्विलग्नजामिजा

२

मित्रभवनाधिपतिर्यदा ॥ २३ ॥ उदयर्क्षोच्चं दृष्टं भवति यथावदिनैस्तुतावदिः ॥ आग
मनं स्याच्छत्रोर्यदि मध्येन ग्रहः कश्चित् ॥ २४ ॥ इति षट्पंचाशिकायां विवृतौ गमाध्या
यो द्वितीयः ॥ ॥ दशमोदयसप्तगाः सौम्या नगराधिपस्य विजयकराः ॥ आरावि
जगुरुसिताः प्रभंगदा विजयदा नवमे ॥ २५ ॥ पौरास्तृतीय भवन्तो धर्माद्वयाधि
नः शुभे शुभदाः ॥ अथ दशमाये पापाः पुरस्य नेष्टाः शुभायातुः ॥ २६ ॥ नृराशिसं
स्थाद्युदये शुभास्युर्वयाय संस्थाश्च यदा भवन्ति ॥ तदा शुसंधिं प्रवदेन्नुपाणां पापैर्दि
देहोपगतौ विशेधं ॥ २७ ॥ केद्रोपगता सौम्याः सौम्ये दृष्टान्तलग्नगाः प्रीतिं
कुर्वन्ति पापदृष्टाः पापास्तेष्वेव विपरीतिं ॥ २८ ॥ द्वितीये वा तृतीये वा गुरुशुक्रौ
यदा तदा ॥ आश्वे वा वागच्छति चमूः प्रवासी वानसरायः ॥ २९ ॥ इति षट्पंचा
शिका विवृतौ जयपराजनाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ॥ केद्रविकोणेषु शुभास्थि

कीयेनैवचोरितं॥४०॥अदिमध्यावसानेषुद्रेःकायोषुविलग्नतः॥द्वारदेशेन
 थामध्येग्रहांतेवावदधनं॥४१॥पूर्णाःशशिलग्रगतःशुभैर्विशीर्षोदयेसो
 म्यनिरक्षितोवा॥नष्टस्यलाभंकरुतेतदाशुलामोपयातोबलवान्शुभ
 श्व॥४२॥दिग्वाच्याकेंद्रगतैरसंभवेवावदेद्विलग्नक्षति॥मध्याच्युतिर्वि
 लग्नान्नवांशकैर्योजितावाच्या॥४३॥इतिषट्पञ्चाशिकायांनष्टप्राप्तिर्नामष
 षोधमायः॥॥विषमस्थितेर्कपुत्रेसुतस्यजन्मान्यथागतास्तु॥लभ्यावरया
 स्पनारीसमस्थितेचात्यथावाच्यं॥४४॥गुरुरविसेम्येदृष्टिसुतमदना
 यारिगःशशिलग्रातु॥संभवतिविवाहकर्तात्रिकोणकेद्रेषुवासोऽप्यः॥४५॥
 चंद्रार्कयोःसप्तमोसिताकीसुरवेष्टमेवापितथाविलग्रातु॥द्वितीयदुश्चि
 क्यगतौतथावर्षासुवृष्टिप्रवदेद्विलग्रातु॥४६॥सौम्याजलराशिस्थातु ४

तीयधनकेंद्रगाःसितेपक्षे॥चंद्रेवाभ्युदयगतेजलराशिस्थेवावदेदृष्टिं॥४७॥
 पुंवर्गेपुल्लग्रगतेपुंग्रहदृष्टेबलान्वितेपुरुषः॥युग्मेस्त्रीग्रहदृष्टेस्त्रीबुधयु
 क्तुगर्भसंयुक्ता॥४८॥कुमारिकांबालशशिविधश्चरणांशानिसूर्यगुरु
 प्रसूता॥स्त्रीकर्वशांभोमसुतोचधनश्चैवंवयःस्यात्पुरुषेषुचैवं॥४९॥आत्मस
 मेलग्रगतेभूतितासहजस्थितैःसुतःसुतगैः॥मातावाभगनीवाचतुर्थगैःशत्रु
 गैःशत्रुः॥५०॥भार्यासप्तमसंस्थेनवमेर्धर्माश्रितोगुरुदशमे॥स्वाशपतिमि
 त्रशुत्रेषुतथैववाच्यंबलयुतेषु॥५१॥चरलग्नेचरभागेमद्रुष्टेप्रवासचित्ता
 स्यात्॥भष्टःसप्तमभवतात्पुनर्निवृत्तोयदिनवर्कः॥५२॥अस्तेसितरविच
 न्द्रैःपरजायांस्वांगुसौबुधेर्वेश्या॥चंद्रेचवयःशशिवत्प्रवदेत्सोरंलज्जातमि॥५३॥
 मंदःपापसमेतोलग्नान्नवमैःशुभैरयुतदृष्टः॥रोगार्तःपुरदेशेष्टमस्योमल्लुक
 शवा॥५४॥सौम्ययुतोर्धःसौम्येदृष्टश्चाष्टमर्धसंस्थश्च॥तस्माद्देशान्यग

तस्तुवाच्यपितातस्य ॥५५॥ अंशकाज्ञापनेद्रव्यंद्रेः काणात्तस्मिन्भवेत् ॥ रा
 त्राभ्यकालदिग्दशावयोजातिश्रुत्प्रपात ॥५६॥ इतिषट्पंचाशिकावि
 वृतोभूतोत्पलविरचितायांप्रकीर्णाध्यायः सप्तमः समाप्तः ॥ ॥ ॥
 भूतोत्पलेनविदुषाश्लोकाः षट्पंचपुद्गलिनिर्मिताः ॥ शाकेश्वरवभूषेते १६९
 लिरिवतादुर्गयज्वनो ॥१॥

Td

261

9

(A)

189 Td

दूरगतस्यागमनंसुतधनसहजस्थितैर्लगात् ॥ सौम्यैर्नष्टावापिलघ्वागम
 नंगुरुसिताभ्यां ॥३५॥ जामित्रेत्वथषष्ठेवाग्रहः केन्द्रेबृहस्पतिः ॥ प्रोक्षिता
 गमनंविद्यात्रिकोणोलेसितेपिवा ॥३६॥ अष्टमस्थेनिशा माथेकुंठकैः प
 वृजितैः ॥ प्रवासीसुरवमायाति सौम्यैर्लाभसमन्वितैः ॥३७॥ एष्टोदयेषा
 पनिरिक्षितेवापापास्तनीयेरिपुकेंद्रगावाः ॥ सौम्यैर्नष्टावधबंधदास्यु
 र्भष्टाविनष्टामुषिताश्चवाच्याः ॥३८॥ ग्रहेविलग्नान्यतमेग्रहेस्थितेते
 नाहताद्वादशाराशयस्युः ॥ तावद्दिनान्यागमनस्यविद्यानिवर्तनंक्व
 गतैर्ग्रहेस्तु ॥३९॥ इतिषट्पंचाशिकायांविवृतोप्रवासचिन्ताध्यायः पंच
 मः ॥ ॥ स्थिरोदयेस्थिरांशेवावर्गोत्तमगतोपिवा ॥ स्थितं तत्रैव तद्रव्यं स्व

त

श्रीगणेशाय नमः॥ अथ शिष्टां प्रवक्ष्यामि पाणिनीयं प्रतयथा॥ शा
 स्त्रानुपूर्वात्तद्विद्याद्यथोक्तं लोकवेदयोः॥ १॥ प्रसिंक्ष्यमपिशब्दार्थमवि
 शीमवुत्थिभिः॥ पुनर्व्यतीकृष्टिष्यामि वाचतुचारणे विधिं॥ २॥ किं
 ष्टिः चतुःषष्टिर्वावर्णांशं भुमतेयताः॥ प्राकृते संस्कृते चापि स्वयं प्रो
 क्ता स्वयं भुवा॥ ३॥ स्वराविंशतिरेकश्च स्पृशां पंचविंशतिः॥ यादय
 श्च स्मृतं ह्यष्टौ चत्वारश्च यमा स्मृताः॥ ४॥ अनुस्वारो विस्वर्गश्च कः
 वो चापि पराश्रितौ॥ दुःस्पृष्टः श्चेति विज्ञेयो लृकारः पुनपवचा॥ ५॥

दातः आनुदातश्च स्वरितः स्वरात्रयः ॥ ११ ॥ दीर्घसुतइतिकोऽत्र तोनिय
माश्चि ॥ १२ ॥ उदातेनिषादगो धारावनुदातः कर्षणं न धैवतो ॥ स्वरितः
वभावाद्येतेषु मध्यमपंचमाः ॥ १३ ॥ ओष्ठोऽस्थानानिवर्णानां मू
रः कंठः शिरः स्तथा ॥ जिह्वा मूत्रचर्दंताश्च नासिकोष्ठौ च तादु
च ॥ १४ ॥ ओभावश्च विवृतिश्च शेषसारेणैव च ॥ जिह्वा मूत्र
पद्मान् च मूर्ध्नि रज्जुविद्योऽपणः ॥ १५ ॥ यद्योभावश्च संघातुं काशदि न
परंपदं ॥ स्वरान् तं तादृशं विद्याद्यदं न व्यक्तं मूषाग ॥ १६ ॥

वे० अ०
॥२॥

हकारश्च चमेर्युतं मंतः स्थाभिश्च संयुतं ॥ औ रस्य तं विजानीयात् कथं
माहुरसंयुतं ॥ १७ ॥ कंठ्या वहविचुयया स्ताऽत्र या ओष्ठ जावुप
स्युर्मुर्ध्वेया क्रूरखादं स्यात्तु रसास्म ताः ॥ १८ ॥ जिह्वा मू
त्रे तु कुः शोको दं सोऽद्यो वस्य तो बुधैः ॥ ददे कंठ ता लया ओ
ओ कंठो ठोष्ठौ स्मृतौ ॥ १९ ॥ अर्धमात्रा तु कंठ्या स्यादेका
रै कारयोर्ध्वे त ॥ ओ कारौ च सौ कारयोर्मात्रा तयोर्विवृतं
संयुतं ॥ २० ॥ संयुतं मात्रा कंठे हो यं विवृतं तु द्वि मात्रा कं ॥

ठ

लोकावासेवृतासर्वे अद्योषाविवृतास्तृताः॥२०॥ स्वरानामूष्मणामेववि
 दंतुं करणं स्मृतं॥ तेभ्योपि विवृतावेङ्गेताभ्यामेतौ तथैव च॥२१॥
 अनुस्वारयप्राणं च नासिकास्थानमुच्यते॥ अयोनिवाहाविज्ञेयो
 आश्रयस्थानभागिनः॥२२॥ अः ऊं वु वि णा नि र्द्यो षो दं स म् स्वर
 राननु॥ अनुस्वारं स्तु कर्तव्यो नि संहो श ष से षु च॥२३॥ अनुस्वारे वि
 दं सानु विरामे चाक्षरद्वये॥ द्विरोष्ठ्यो तु विगृह्णीयाद्यज्ञौ कारव
 कारयोः॥२४॥ याच्ची यथाहरेत्युत्रादंष्ट्राभ्यां न च पीडयेत्॥

शिक्षा०
॥ २५ ॥

ग

श्री

आत्मा बुद्ध्या समे सार्थो म नो युं ते विवक्षया॥ मनः कायामिमा
 हेति स भवेत्तु चेत्यति मारुतः॥२५॥ मीतः स्वरसि चरं न्मृदं जनयति स्वरं
 रं॥ जातः सवनयोगं तं संदी गायत्र्या श्रितं॥२६॥ कंठे माध्यंदि
 नं युगमध्यमं त्रैलुभानुगं॥ तारं तार्त्तयि सवनं शीर्षे प्यं जागता
 तुगं॥२७॥ दीणो मूर्ध्नि हतो वक्त्रा पद्यमा रुतः॥ वर्णं जन

रु

मे

स्वर यते तेषां विभागः पंचधाः स्मृतः॥२८॥ स्वरतः कालतस्थानस्य
 यत्नोत्तमः॥ इति वर्णविदः प्राहुः निर्गुणं तं निबोध्यतः॥२९॥ उ

ननुप्रदान

भीतापतनभेदाभ्यांतद्वर्णाय योजयेत् ॥ यथासौराष्ट्रिकाभ्यां नारीतक
 एतस्य विभाषते ॥ एवं रंगाप्रयोक्तव्याः स्वेच्छराँ इव स्वेदय ॥ २५ ॥
 रं गैवर्णं प्रयुंजी रं नो गत्येत्पुर्वमक्षरं ॥ दीर्घस्वरं प्रणीयात्पश्चात्
 नासिक्यमाचरेत् ॥ हृदये चैकमात्रस्वर्धमात्रकम् ॥ ध्व
 नि ॥ नासिकायां तथार्धं चरंगस्यैवं द्विमात्रकता ॥ २६ ॥ हृद्
 दये दुत्करेति षंकां स्ये नमनुस्वरं ॥ मादवं च द्विमात्रं च ज्ञे

ॐ
 ॥ २६ ॥
 स्तु

वेदांशि०

॥८॥

द्यन्वां इति निदर्शिनं ॥ २९ ॥ मध्ये तु कं पयेत्कंपं सुभौ पाश्वे समौ भवेत् ॥
सरंगं कं पयेत्कंपं रथी वेति निदर्शिनं ॥ ३० ॥ एवं वर्णाः प्रयोक्तव्या नाव्यक्ताने च
पाठिताः ॥ सम्यग्वर्णप्रयोगेण ब्रह्मलोके महीयते ॥ ३१ ॥ गीता शीघ्री शिरः
कंपि तथा त्रिवितपाठकः ॥ अनर्थलो-अकंठश्च तथा त्रिवितपाठकः ॥
वडे ते पाठका धमाः ॥ ३२ ॥ माधुर्यं मधुरं व्यक्तिः पटवेद सुस्वरः
धैर्यं त्रयसमर्थं च वडे ते पाठका गुणाः ॥ ३३ ॥ किं तं मीतमुद्धृतं
दृष्टमव्यक्तमनुनासिकं ॥ का क ख रं शि स सि रं ग स तथा हि

स्तु

श्री
॥८॥

स्थानविवर्जितं॥ ३४॥ उपासुदष्टं चरितं निरस्तं विच्छिन्नं बित्तं
द्विदितं वगीतं॥ निष्पीडितं ग्रस्तपदाक्षरं च वदेनदीनं नृत्तं
सानुनासं॥ ३५॥ घातः पट्टे निर्यय पुरश्चितेन स्वरेण शा
रुद्धं कृतोपमेन॥ मध्यं दिने कंठगतेन चैव चक्राह संकु
जितसंनिभेन॥ ३६॥ तारंतुविद्यासवनं तृतीयं शिरोग
तंतः स्वसदाप्रयोज्यं॥ मयूरहं सान्यभृतः स्वराणां

शिक्षा ०

॥५॥

तुल्येन नादेन शिरः स्थितेन ॥ ३७ ॥ अ-चोऽसृष्टाय मस्त्री पांश्वे
मिः सृष्टाः शरस्मृताः ॥ शेषा सृष्टा हतः प्रोक्ता निबोधानुप्रदा
नृत ॥ यमुन नासिका न हो नादिनो ह इव प्रसृतः ॥ ईषन्नादा
यपं जश्चासि नस्थ स्तुखपादयः ॥ ३८ ॥ ईषध्वासां च रेवि
द्यां दोर्ध्वं मे चक्षस्त्वये न स च क्षते ॥ शिक्षा पुत्रः पाणिनि
नायेनेदं व्यापितं भूवि ॥ ३९ ॥ चंदः पादो वेदस्य हस्तौ कल्पो
तु

श्री -
॥ ५ ॥

अपठ्यते॥ ज्योतिषां मयनं च क्षुनिरुक्तं श्रौमुच्यते॥ ४३॥ शि
क्षाद्याणं तु वेस्यमुखं व्याकं गं स्यतं॥ तस्मात्सांगमधीयेव
ब्रह्मलोके मेहीयते॥ ४३॥ उदात्तमाख्यातिचृषोर्गुलीनां
देशनीमुत्तनिवृष्टमेधा॥ उपात्तमध्यैस्वरितं धृतं च कनिष्ठिकाया
मुत्तुदात्तमेव॥ ४३॥ उदात्तं प्रदेशनीविद्यासचयं मध्यतो गुह्यं॥ निह
तंतुं कनिष्ठिकायां स्वरितोपिकनिष्ठिकां॥ ४४॥ अंतोदात्तमाद्युदा

त्र
र

या
ह

शिक्षा०
४६॥

तं मनुदातं नीचस्वरितं ॥ मध्योदातं स्वरितं व्युदातं अनुदातमिदं नव ति
मदशैय ॥ ४५ ॥ अग्निः सोमप्रवोवीर्यं हविषां स्वर्गं हस्यति रिद्रावृह
स्यती ॥ अग्निरित्यं तोदातं सोम इत्याद्युदातं वेसुदातं वई सुमुदा
तं वीर्यं नीचस्वरितं ॥ ४६ ॥ हविषां मध्योदातं स्वरितः स्वरितं ॥ वृ
हस्यति रिद्रावृहस्यतीदृति व्युदातं ॥ ४७ ॥ अनुदा
तो हविरेयो मध्योदात उदाहृतः ॥ स्वरितः कर्णमूलियः सर्वा
स्ये प्रचयस्मृतः ॥ ४८ ॥ चाषस्तु वदते मात्रां विववायसः ॥

दिमात्रं +

श्री
॥ ४६ ॥

॥ ५३ ॥ तस्मिन्निजं यो धीमं स र व तीव रं नं ॥ कथं च : सा मधि नं दे व
तं नो भूषा वि स रं च वि धा ॥ ५४ ॥ अथो ना दं क रं प रं व रं प रं नं ॥ न नि म स
स वा रं यो यं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं ॥ ५५ ॥ अथ यो
न मं नं नं ॥ ५६ ॥ यं नं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं
धो न मं नं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं
नं न मं नं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं
न मं नं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं न मं नं

पठेत्स्वयत्तस्य सदा द्विजः ॥ स भवति धनधान्यपशुपुत्रकीर्तिमानतुल्यं च सुखं
स्वं समश्नुते दिव्यीति दिव्यीति ॥ ६० ॥ अथ शिर्षात्मोदात्तश्चकारं स्वरानां यथा
गीत्यचोऽष्टोदात्तं चाषस्तु शंकर एकादश ॥ ॥ इति शिक्षा समाप्तः ॥
हरिः ओं ॥ पंच सवत्सरमयं युगाध्यक्षं प्रजापतिं ॥ दिनत्वेन मासा
गं प्रणम्य शिरसाभुचिः ॥ १ ॥ प्रणम्य शिरसा काले मन्त्रिवाद्य सरस्व
ती ॥ काले शानं प्रवक्ष्यामि उगधस्य ग्राहामनः ॥ २ ॥ ज्योतिषाम्
यनं ह्येते मन्त्रिवाद्य सरस्वती प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वस्थः ॥ वि

क्ष

वेदां० यो०

॥८॥

प्राणां न्यमं तं लोके यदा काऽनार्थसिद्धये^३ ॥ निरेकं द्वादश ॥
धृतिं दिगुणं गतं संज्ञिकं ॥ षष्ठ्या षष्ठ्या युतं द्वाभ्यां पर्वणराशिः
च्यते ॥ ४ ॥ स्वरार्कमेके सोमा को यदा स्नाकं स वासवौ ॥ स्यात्तदा
दि युगं प्राच्यस्तपः भुक्त्वा दिनं त्यजेत् ॥ ५ ॥ प्रपद्येते श्रविष्ठादौ सूर्या
चांद्रमसाबुदके ॥ सार्पाधे दक्षिणार्कस्तु माघश्रावणयोः सदा
॥ ६ ॥ धर्मवृत्तिरपेक्ष्यः क्षपाहासऽउदगतौ ॥ दक्षिणे तौ

श्री
॥१॥

हे

विपर्यस्तोपपत्तुं स यत्नेन तु ॥ ७ ॥ द्विगुणं सप्तमं चाह रयनाद्यंत्रयोदश ॥
चतुर्थं दशमं चैव द्विर्युग्माद्यं बहुले व्युत्तौ ॥ ८ ॥ वसुः स्वष्टाभगो
जभ्यः मित्रः सर्वाश्विनो जलं ॥ धाता कभ्या यना द्याभ्या
र्धपंचनभस्तुतुः ॥ ९ ॥ आंश्याशास्युरष्टकाः कार्यपक्षाद्वादशचोद्गताः ॥
एकादशगुणः स्योनः शुक्लेर्ध्वलेदवायमदि ॥ १० ॥ २ ॥ कार्यभांशाष्टका
स्थानेककारकान्वविंशतिः ॥ पुनरथाने द्विसप्ततिरुद्धापे पुनसंमि
ताः ॥ ३३ ॥ अहंशिभशेषोदिवसांश्याशभागमस्तुदेशस्या

यं

पुष्यनातभिन्ना॥ भाष्येधिकेचाधिगते परेशे द्वाउत मैवं कैरेवेद्यं ३२॥ पक्षा
मचदशा चोर्ध्वतदुक्तमिति निर्दिशेत्॥ नवभिस्सुदुर्गोशस्यादूनां शब्द
धिके नतु॥ ज्यो० द्रा० वश्वेश्वे हीरोषाधि नूषण्यः सोमा ध्यानः॥ रेष्ट
ध्राश्वाश्रोतसस्योहयेष्टा इत्यक्षा लिङ्गैः॥ १४॥ जाबाद्यंशेः
समं विद्यात्पूर्वार्धे पार्वसूतरे॥ भादानां शास्त्रं तुर्दशी काष्ठानां च
देविना कलाः॥ १५॥ कला दशच विंशास्यादिमूहर्तस्तनाडिके ॥

द्विंशस्तल्लानां तुषट्शतीत्र्यधिकं भवेत्॥ नाडिके द्वे मुहूर्तस्तपंचाशत्यल्लमापके॥ भाष्ये कालं भवेद्विंशः कुट
पैर्वधतेभिभिः॥ सप्तसप्तकुंभयुक् सप्तो नः सूर्याद्योनिं त्रयोदश॥ नवमानि च पंचाङ्गः काष्ठाः पंचाशत्संस्तुताः॥
श्रविष्ठाभ्यां गुणाभ्यस्तान्त्रां विवल्गमानि निर्विशेत्॥ सूर्यान्मासापकभ्यस्तान् विद्याच्चंद्रमसान् तद्वत्॥

वेदो०

३२॥

११

नम्र चक्षते ॥ तृतीयां नवमीं चैव पौर्णमासीं त्रयोदशीं ॥ षष्ठीं च
विषुवां प्रोक्तो द्वादश्यां च सप्तमिं भवेत् ॥ ३३ ॥ चतुर्दशीं च
वसंतस्तथा भवेद्यथोदितो दिक्षु पतति चंद्रमा ॥ माघशुक्लादि
कोट्युं ते अविष्ठायां च वार्षिकीं ॥ ३४ ॥ यथाशिवमय
राणां नागानां मणयो यथा ॥ तद्वद्वेदो गद्यांश्चाण्यो निष
मूर्धनि स्थिताः ॥ ३५ ॥ वेदो हि यज्ञार्थमतिवृत्ते ताः का
कान्नानुवी ॥ विहितान्न यज्ञाः ॥ तस्मादिदं कावत्तविधा

१० हि

ज्योति०

न

च

१२

हेरं व०

अतीतपर्वभागेषु बोधयेद्दिगुणां तिथिं ॥ तेषु मंडलभागेषु तिथिनिष्ठांगतो राविः ॥ याः पर्वभागा न कला
स्तासु सप्तगुणा तिथिं ॥ तेषु मंडलभागेषु तिथिनिष्ठांगतो राविः ॥ याः पर्वभागा न कला
युद्धनरस्य यननो यनस्य च पंतुय दक्षिणतो यनस्य ॥ तदेव पर्वभागेषु दिगुणां तिथिं सदा दशम्या दिवसप्रमा
अग्निः प्रजा

पतिः सोमो रुद्रो दितिर्बृहस्पतिः ॥ सर्पश्च पितरः श्वैव भगश्चै
वार्यमपि च ॥ २५ ॥ सविता च षष्ठ्यथ वायुश्चैद्राग्नी मित्रं चैव
च ॥ ~~सर्वे~~ इन्द्रो निर्ऋतिरापो वै विश्वदेवास्तथैव च ॥ २६ ॥
क्षेत्रे विष्णुर्वसवो वरुणो जल एक पातथैव च ॥ अहिर्बुध्निस
थासुषाश्च नैऋतमपवच ॥ २७ ॥ नक्षत्रदेवता यता यता तिथि
शकः मणिः ॥ ज्ञेयं मानस्य शोस्त नैजी मानक्षत्रं जन्मसूतं ॥ २८ ॥

माणं ॥ तदूर्ध्वं दिनभागानां सदा पर्वणि पर्वणि ॥ क्रतुशेषं तु तदिदं सारं व्याप
सहपर्वणां ॥ इत्युपायसमुद्देशो भूयोऽप्येनं प्रकल्पयेत् ॥ ज्ञेयं राशिगतां भस्मानि भजे ज्ञानराशिषु ॥

वेत्तं.

ज्योति.

११

१३

९

१०

इत्येतन्मासवर्षीणां मुहुतेदियपर्वणां॥ दिव्ययनमासां गंवा
व्यातं गंधोर्वीत् ॥ २९ ॥ सोमसूर्यस्त्रिचरितो लोका
लोके च संमित ॥ सोमसूर्यस्त्रिचरितो विद्वान्वेदविदश्च
ते ॥ ३० ॥ विषुवतस्तृणं द्वाभ्यां कपहीनतुषट्पणं ॥ यत्न
धंतामिपर्वीणितेऽथोर्ध्वं सातिचिर्नवेत् ॥ ३१ ॥ माघशु
क्लपवतस्तु पोषकाश्च समापिनः ॥ युगस्य पंचवर्षीणिकालज्ञा

२७१००

१९६

हेवव.